

Eidsiva Vannkraft AS
Postboks 4100
2307 HAMAR

Bjørn Ivar Harsjøen

Vår dato: 23.03.2017
Vår ref.: 201604514-11
Arkiv: 311
Deres dato: 24.10.2016
Deres ref.: 16/02705-7

Saksbehandler:
Ingrid Haug

Vurdering av konsesjonsplikt i forbindelse med oppgradering/ombygging av Einunna kraftverk i Folldal kommune, Hedmark - NVEs vedtak

NVE vedtar at de fremlagte planene om oppgradering av Einunna kraftverk ikke berører allmenne interesser i en slik grad at det utløser konsesjonsplikt etter § 8 i vannressursloven. NVEs vedtak er fattet med hjemmel i vannressursloven § 18. NVE kan i medhold av eksisterende konsesjonsvilkår følge opp planlegging, bygging og drift av anlegget.

Vi viser til brev av 24.10.2016 fra Eidsiva Vannkraft AS med planer om oppgradering og ombygging av Einunna kraftverk i Folldal kommune. NVE skal på bakgrunn av planene vurdere om tiltaket medfører skade og ulempe av slik betydning for allmenne interesser at det oppstår konsesjonsplikt, jf. vannressursloven § 18.

Bakgrunn

Einunna kraftverk utnytter fallet i elva Einunna mellom inntaksmagasinet i Markbulia og overføringstunnelen til Savalen. Kraftverket ble satt i drift i 1955 og har i dag en midlere årsproduksjon på rundt 62 GWh. Kraftstasjonen har i dag 2 francisturbiner med en samlet maksimal slukeevne på ca. 10 m³/s. Det er Østerdalen Kraftproduksjon AS som eier kraftverket, men det driftes av Eidsiva Vannkraft AS.

Eksisterende konsesjon og vilkår

Einunna kraftverk har ingen egen konsesjon etter vassdragsloven, men det ble ved kgl.res. av 18. april 1958 gitt tillatelse etter industrikonsesjonsloven til å erverve fallrettighetene i Einunna.

I oktober 2015 ble det gitt tillatelse til økt regulering av Markbulia og bygging av nytt Einunna kraftverk (kgl.res. av 23.10.2015). Samtidig ble gjeldende konsesjon for ervervet for fallrettighetene i Einunna

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvn. 1B
Postboks 53
6801 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

revidert. Konesjonæren har besluttet å ikke gå videre med planene om utbygging i Markbulia da de mener det ikke lenger er økonomi i prosjektet. De reviderte vilkårene etter industrikonesjonsloven for erverv av fallet i Einunna (kgl.res. av 23.10.2015) er likevel gjeldende og ligger vedlagt.

Orientering om tiltaket

Østerdalen Kraftproduksjon AS viser til at Einunna kraftverk begynner å bli gammelt og at det er behov for omfattende rehabilitering av installasjonene. Planene går ut på å erstatte dagens to aggregater med ett nytt aggregat. Dagens tapperegime skal opprettholdes og kraftstasjonen skal dimensjoneres for en slukeevne tilsvarende dagens. Nylig gjennomførte falltapsmålinger viser at samlet slukeevne for dagens 2 aggregater er 9,6 m³/s. Slukeevne for rehabilitert anlegg skal tilpasses dette, slik at vannføringen i elva ikke skal bli endret fra dagens situasjon.

Det nye aggregatet er tenkt plassert i et tilbygg til dagens kraftstasjon. Oppgraderingen vil ikke medføre vesentlig endringer i dagens kraftproduksjon.

Østerdalen Kraftproduksjon AS ber om NVEs vurdering av om tiltaket medfører skade og ulempe av slik betydning for allmenne interesser at det oppstår konsesjonsplikt, jf. vannressursloven § 18.

Høring

Planene er sendt på en begrenset høring til kommunen, fylkeskommunen og fylkesmannen. NVE har mottatt følgende uttalelser:

Folldal kommune uttaler i brev av 19.12.2016:

« (...)Det bemerkes følgende:

- Å sette inn ny turbin i dagens Einunna kraftverk uten endring av tapperegime eller HRV eller LRV i Markbulidammen er en vedlikeholdsinvestering. Så lenge tapping og manøvrering er på dagens nivå, bør innsetting av ny turbin ikke utløse behov for konsesjonsbehandling.

-Det minnes om at Folldal kommune i melding om vedtak fra formannskapet sak 78/16 med oversendelse datert 08.07.2016, har bedt om en revisjon av konsesjonsvilkår for Fundin, Einunna og Markbulia. Det forutsettes at dette revisjonskravet opprettholdes, men at vurdering av dette kravet kan løpe uavhengig av bytting av turbin.

-Dersom innsetting av ny turbin og eventuelt tilbygg til Einunna kraftstasjon ikke skal konsesjonsbehandles forutsettes at byggesøknad for tiltaket innleveres etter gjeldende regelverk. En byggesøknad vil måtte bli vurdert når søknaden foreligger.»

Hedmark Fylkeskommune uttaler i e-poster av 09.01.2017

«Kraftstasjonen har kulturminneverdier knyttet til energiforsyningen til Folldal gruver blant annet. (Ref. fylkeskommunens uttalelse til konsekvensutredningen for Markbulia-Einunna kraftverk datert 12.11.2008). Slik vi oppfatter at oppgradering og fornyelse av kraftanlegget (stasjonen og ikke rørgatene) er planlagt, vil ikke dette ha konsekvenser som berører en konsesjon. Selve bygningen som huser kraftstasjonen i dag, synes å bli tydelig og lesbar i fremtiden også, og tilføyelsen som er planlagt vil falle inn som en naturlig utvikling av et anlegg i drift. Fylkeskommunen kan evt. senere bidra med råd i forbindelse med arkitekturutforming av kraftstasjonens tilbygg».

«Vi har valgt å ikke kommentere saken med hensyn til fisk da vi oppfattet at situasjonen etter oppgradering blir den samme som i dag.»

Fylkesmannen i Hedmark uttaler i brev av 06.02.2017:

«(...)Dødelighet for fisk som slipper seg gjennom kraftverksinntak og turbin er godt kjent. Godt kjent er også problematikk omkring stranding av fisk ved tørrlegging av regulerte strekninger i vassdrag. Utforming og plassering av selve inntaket, utforming og plassering av avledere, varegrinder og alternative vandringsveier er avgjørende for hvor mye fisk som havner i turbinene. Dødeligheten der avhenger så av vannhastighet, trykk, gassmetningsforhold samt turbintype valgt for det spesifikke anlegget. Alle turbiner er skadelige for fisk. Langsomgående lavtrykksturbiner som Kaplanturbiner skader i mindre grad fisk som passerer enn Pelton- og Francisturbiner. For de to sistnevnte kan dødeligheten bli svært høy. Der de minst fiskevennlige turbinene må benyttes, er det dermed avgjørende med tiltak for å hindre at utvandrende fisk kommer inn i inntaket.

Det synes ikke å eksistere kunnskap om tap av fisk (dødelighet) gjennom turbinene i Einunna kraftverk per i dag. Vi kan heller ikke se at det finnes god dokumentasjon på fiskedødelighet som følge av perioder med tørrlegging av den øvre strekningen nedstrøms dammen.

Fiskebestandene i Einunna ble sist kartlagt i 2015 med elektrofiskeapparat og elektrofiskebåt (Johnsen og Dokk 2016). Denne undersøkelsen rapporterer om stedvis gode tettheter av ørret uten tegn til rekrutteringssvikt oppstrøms Markbulidammen. Harrbestanden her synes videre å være levedyktig og fiskbar, men mulig noe tynnere enn hva tidligere undersøkelser hevder. Samlet sett så har NINA vurdert kvalitetselement fisk å være i kategorien «God tilstand» oppstrøms dammen. De rapporterer videre at Markbulidammen trolig har redusert vandringsmulighetene for fisk og dermed påvirket produksjonen av fisk negativt. I Einunna nedstrøms Markbulidammen har NINA vurdert kvalitetselement fisk å være i kategorien «Dårlig tilstand».

Som meddelt i tidligere høringssaker så mener Fylkesmannen i Hedmark at status med hensyn til vandringer, og spesielt nedvandring, for fisk forbi kraftverksdammer generelt er for dårlig. En sikret minstevannføring over Markbulidammen, en fungerende avlednings/avvisningsanordning ved kraftverksinntaket sammen med en fiskepassasjeløsning vil kunne bidra til forbedret status for fisken i Einunna nedre del. Det er ikke tilrettelagt for fiskevandring på den regulerte strekningen. Det er som tidligere nevnt ikke gitt noen minstevannføringspålegg, så fisk som slipper seg over dammen i perioder med vannslipp risikerer å dø som følge av stranding når vannslippet stoppes. Omlag 200 m nedstrøms utløpet fra kraftverket ligger et nytt inntak som fører vannet videre til Savalen gjennom en 4,5 km lang tunnel. For å kunne forbedre forholdene for fisk i dette området, må det sikres en kontinuerlig vannstrøm i elveløpet i tillegg til at fisken sikres en ikke-dødelig vandringsmulighet opp og ned i vassdraget.

I følge NVE så er det mulig å sette enkelte forutsetninger for hvordan tiltaket skal gjennomføres og hvordan driften av kraftverket skal være, selv om det ikke konsesjonsbehandles. Men vi er av den oppfatning at en regulering av denne størrelsen uten konsesjon etter vassdragsloven, gir mindre rom for å sette og gi forutsetninger og pålegg for å sikre at målsettingen «GØP» oppnås.

Fylkesmannen ber derfor NVE om å se rehabilitering av kraftstasjon og dam under ett og etterlyser mer kunnskap om fiskedødelighet gjennom kraftturbiner særlig med tanke på at ØKAS fortsatt planlegger å bruke en Francis-turbin som er av de minst fiskevennlige turbintypene.

Naturmangfoldloven § 8 (kunnskapsgrunnlaget) sier at Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Vi mener at kunnskapsgrunnlaget om fiskens vandringer gjennom kraftløpet er mangelfullt. Det er derfor vanskelig for oss å vurdere hvilken effekt det nye aggregatet har på fisk i forhold til de to gamle. Det nye aggregatet er oppgitt alene å kunne produsere samme kraftmengde som de to gamle til sammen med samme vannstrøm. Det er dermed opplagt forskjeller i teknisk utforming (bladstørrelse og –avstand?) mellom gammel og ny installasjon. Vi mener også at kunnskapsgrunnlaget om fiskens overlevelse på den regulerte strekningen som følge av tørrleggingsperioder er mangelfullt, men dette må sees i sammenheng med utforming av varegrind og vannslipp over dam og ikke turbinvalg. Jmf.

Naturmangfoldloven § 9 (føre-var-prinsippet) skal det, når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap, tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. § 10 sier at En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for. Hvordan vandringene vil bli påvirket av den forestående oppgraderingen av Markbulidammen vet vi ikke. Vi synes derfor det er viktig å vurdere den samlede belastningen som følge av oppgraderinger både i kraftverk og dam.»

NVEs vurdering

Generelt om føringer for når et tiltak skal konsesjonsbehandles etter vannressursloven

Vannressursloven § 8 slår fast at ingen må iverksette vassdragstiltak som kan være til nevneverdig skade eller ulempe for noen allmenne interesser i vassdraget uten konsesjon fra vassdragsmyndigheten. Et tiltak skal altså konsesjonsbehandles dersom det er til «nevneverdig skade eller ulempe» for allmenne interesser. I dette tilfellet er det mulige nye virkninger sett i forhold til eksisterende situasjon som skal vurderes. Virkninger i nedbørfeltet for øvrig skal ikke tas i betraktning. NVE vil understreke at størrelsen på prosjektet er uvesentlig.

Det er mulig å sette enkelte forutsetninger for hvordan tiltaket skal gjennomføres og hvordan driften av kraftverket skal være, selv om det ikke konsesjonsbehandles.

Status i regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma

Einunna kraftverk en del av vannforekomst «Einunna nedre del» (002-263-R) og inngår i vannområde Glomma. Vannforekomsten er i vann-nett klassifisert som sterkt modifisert med moderat økologisk tilstand. Mangel på minstevannføring er registrert som den største påvirkningsfaktoren. I Klima- og miljødepartementets godkjenning av regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma for planperioden 2016–2021 er ikke vannforekomst Einunna nedre del godkjent med miljømål som er høyere enn dagens tilstand. I vann-nett er vannforekomsten registrert med unntaket «mindre strenge miljømål» med begrunnelsen «uforholdsmessig kostnadskrevenende å nå miljømålet». Unntaket er satt i henhold til godkjenning av vannregionplaner 2016. Miljømålet er derfor dagens tilstand og måloppnåelsen er ikke avhengig av nye tiltak.

Forholdet til naturmangfoldloven

Kunnskapen om naturmangfoldet og effekter av eventuelle påvirkninger er basert på den informasjonen som er lagt frem i planene, høringsuttalelser samt NVEs egne erfaringer. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og

virksomheter på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at kunnskapsgrunnlaget er godt nok utredet, jf. naturmangfoldloven § 8.

NVEs vurdering av mulige skader og ulemper for allmenne interesser

Det ingen pålegg om minstevannføring i nedre deler av Einunna i dag, hverken fra Markbulidammen eller fra overføringspunktet til Savalen. Strekningen fra Markbulidammen og ned til samløpet med elva Marsjøåa (ca. 2 km), samt strekningen nedstrøms overføringspunktet til Savalen er derfor tørrlagt store deler av året. Det er en levedyktig fiskestamme fra samløpet med Marsjøåa og ned til overføringen til Savalen. Mellom dammen og Marsjøåa er det dårlig med fisk og vegetasjonen er tilpasset de siste års vannføringsregime. Fylkesmannen viser til nylige undersøkelser av NINA som vurderer kvalitetselementet fisk på den aktuelle elvestrekningen til å være i kategorien «dårlig tilstand». Oppstrøms Markbulidammen er tilstanden for fisk vurdert til god.

Folldal kommune og Hedmark fylkeskommunen mener situasjonen etter en oppgradering vil bli tilnærmet like som i dag, og kan ikke se at det er behov for konsesjonsbehandling. Fylkesmannen i Hedmark ber om at NVE ser på oppgraderingen av kraftstasjon sammen med en eventuell rehabilitering av Markbulia dammen. De viser til at tiltakshaver planlegger fortsatt bruk av Francis-turbin som er lite fiskevennlig, og etterlyser mer kunnskap om fiskedødelighet gjennom turbinen. Fylkesmannen mener det også må sikres en kontinuerlig vannstrøm i elva.

NVE mener at eventuelle krav om konsesjonsbehandling må ta utgangspunkt i om det vil oppstå nevneverdige skader og ulemper for allmenne interesser som går ut over dagens situasjon. Planene om opprustning innebærer ikke økning av slukeevne og vil således ikke gi noen vesentlig endring av vannføringen i Einunna sammenlignet med i dag. NVE mener de innspill og problemstillinger som tas opp av fylkesmannen i Hedmark i stor grad er knyttet til dagens situasjon og eksisterende kraftverk, og ikke faller inn under konsesjonspliktutredningen av den meldte opprustningen. Den berørte elvestrekningen har liten verdi for fisk og fiskevandring, og er ikke en prioritert vannforekomst for vannslipp i de godkjente forvaltningsplanene. NVE har ikke mottatt planer om oppgradering av Markbuliadammen, men vil ta denne til behandling etter gjeldende lover og regler dersom det skulle bli aktuelt. Detaljer rundt prosjektet som valg av turbinetype vil ligge under detaljplanleggingen som blir fulgt opp av NVE gjennom godkjenning av detaljplan.

NVE mener at oppgraderingen av Einunna kraftverk etter de forelagte planene ikke vil gi nye negative virkninger for allmenne interesser.

Konklusjon

Basert på de opplysninger som foreligger, vedtar NVE med hjemmel i vannressursloven § 18, at de fremlagte planer om oppgradering av Einunna kraftverk ikke berører allmenne interesser i en slik grad at det utløser konsesjonsplikt etter § 8 i vannressursloven.

Vedtaket forutsetter at tiltaket gjennomføres i samsvar med fremlagte planer. Dersom planene endres, må tiltaket vurderes på nytt. Iverksetting av konsesjonspliktig tiltak uten nødvendig konsesjon er straffbart etter vannressursloven § 63.

Vi gjør oppmerksom på at selv om tiltaket ikke er konsesjonspliktig etter vannressursloven, gjelder aktsomhetsregelen i vannressursloven § 5 og vannressursloven § 41 om nedlegging av vassdragsanlegg.

Vedtaket er fattet under forutsetning av at tiltaket settes i gang senest innen fem år fra vedtakets dato, jf. vannressursloven § 19. Det kan søkes om utsettelse én gang.

Videre oppfølging

NVE kan i medhold av vilkårene i eksisterende konsesjon etter industrikonsesjonsloven (kgl.res. av 23.10.2015) følge opp planlegging, bygging og drift av det nye anlegget. NVE skal godkjenne detaljplanene før anleggsarbeidene settes i gang. Vi viser ellers til merknadene fra fylkeskommunene som kan bidra med råd i forbindelse med arkitekturutforming av kraftstasjonens tilbygg.

En utbygging med hjemmel i en konsesjon etter vassdragslovgivingen er fritatt for byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven. Videre gjør vi oppmerksom på at tiltakshaver selv må avklare forholdene til de private interessene som eventuelt blir berørt som følge av tiltaket. NVE vurderer ikke de privatrettslige forholdene.

NVE forutsetter at krav som følger av forurensningsloven og forurensningsforskriften etterleves ved oppgraderingen av Einunna kraftverk. Eventuelle uavklarte forhold tas opp direkte med Fylkesmannen i Hedmark.

Om klage og klagerett

Denne avgjørelsen kan påklages til Olje- og energidepartementet innen tre uker fra det tidspunktet underretningen er kommet frem til partene, jf. forvaltningslovens kapittel VI. Klageretten er begrenset til parter (grunneiere, rettighetshavere og konsesjonssøker) og andre med rettslig klageinteresse (hovedsakelig organisasjoner som representerer berørte interesser).

En klage skal begrunnes skriftlig, stiles til Olje- og energidepartementet og sendes til NVE. Vi foretrekker elektronisk oversendelse til vår sentrale e-postadresse nve@nve.no.

Med hilsen

Rune Flatby
avdelingsdirektør

Carsten Stig Jensen
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Vedlegg: Vilkår etter industrikonsesjonsloven for Einunna kraftverk (kgl.res. av 23.10.2015)

Kopi til:

Folldal kommune
Fylkesmannen i Hedmark
Hedmark fylkeskommune